

**Deputat în Parlamentul
Republicii Moldova**

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

Mun. Chișinău, str. A. Lăpușneanu 28

SUPLIMENT

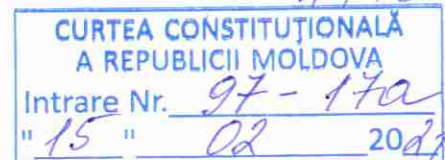
la Sesizarea privind examinarea constituționalității pct.1 din Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932 din 14.08.2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, care stabilește privatizarea terenului cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa mun. Chișinău, bd. Decebal, nr.17 (Complexul memorial „Cimitirul Eroilor”)

AUTORUL SESIZĂRII –

Igor Munteanu,
deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

Datele de contact:

Chișinău, Ștefan cel Mare și Sfânt, 105
Biroul 716, Comisia de Control al Finanțelor Publice
Adresa electronică: ig.munteanu@gmail.com
Tel. 78742500

**Prezenta sesizare este un document juridic și poate afecta drepturile și
obligațiile dumneavoastră**

Suplimentar la Sesizarea înregistrată cu nr.17a din 01.02.2021 vă rugăm să includeți în documentul prezentat Curții Constituționale următoarele elemente:

1. La Secțiunea III, Obiectul sesizării, considerăm necesar să adăugăm că, HG 932 din 14.08.2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului violează prevederile **art.59 al Constituției, care stabilește drept obligație a fiecărui cetățean protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale**". Totodată, HG menționată supra afectează unitatea și integritatea principiilor constituționale, conținute la art.8, unde se regăsesc obligațiile RM "de a-și baza relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional" și prevederile art.9, în care se stipulează clar principiul după care "proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului".
2. La Secțiunea V Argumentarea încălcărilor Constituției, considerăm necesar să includem următoarele dovezi de violare a prevederilor constituționale:
 1. Hotărârea Guvernului RM nr.932/2007 (Anexa Nr.1) cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, prin care a dispus privatizarea unui teren cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa mun. Chișinău, bd. Decebal, nr.17, a condus prin faptul emiterii și efectele sale materiale la o **situație de violare premeditată a mai multor principii constituționale**. Considerăm că Guvernul a încălcat principiul constituțional de la art.8, care obligă autoritățile statului să respecte preeminența dreptului și tratatelor internaționale. Această observație se întemeiază pe existența dovezilor certe că la data emiterii Hotărârii menționată supra din 14.08.2007, Guvernul RM avea semnate cel puțin 2 acorduri internaționale intrate în vigoare: Acordul semnat cu Guvernul Republicii Ungare cu privire la păstrarea și eternizarea memoriei militarilor și victimelor civile căzute în războaie și cu privire la statutul înmormântărilor, semnat la Chișinău la 2 martie 1998 (aprobat prin Hotărârea Guvernului N.85 din 02.02.1999), și Acordul semnat cu Guvernul Republicii Federale Germania cu privire la îngrijirea mormintelor germane de război din Republica Moldova, semnat la Bonn, la 11 octombrie 1995, aprobat ulterior prin Hotărârea Guvernului RM N.263 din 20.03.1997. Menționăm că RM este parte semnatară a Convenției din 12 august, 1949 de la Geneva, privind protecția victimelor de război, obligându-se să respecte normele general recunoscute ale dreptului internațional. **Aceste acoduri internaționale impun Republicii Moldova obligația pozitivă de protecție și păstrare pe un termen nelimitat a mormintelor militarilor pe teritoriile statelor lor**. Art.8 din Constituție stipulează respectarea dreptului internațional și a tratatelor internaționale, reiterând (1) obligația RM de a respecta Carta ONU și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, precizând că, (2) intrarea în vigoare a unui tratat internațional, conținând dispoziții contrare Constituției va trebui precedată de o revizuire a acesteia". În anul 2012, Guvernul României și Guvernul RM au semnat un nou acord privind regimul juridic al mormintelor de război românești situate pe teritoriul R. Moldova. Acordul reglementează situația mormintelor militarilor români căzuți pe câmpurile de luptă, înhumați în peste 240 de cimitire militare aflate pe teritoriul R. Moldova și care, în mare parte, au fost desființate după anul 1945. Acordul prevede identificarea, reconstruirea și amenajarea locurilor de înhumare, „astfel încât eroilor de război români să li se poată acorda onorurile cuvenite". Acest acord creează obligații noi acceptate de stat (RM) de a reabilita, amenaja și menține în ordine un cimitir istoric, constituit conform datelor existente în anul 1924. **la inițiativa familiei regale a României și a grupurilor de veterani de război, care-și doreau ca memoria ostășească să fie prețuită și păstrată**.
 2. În fapt, Guvernul Republicii Moldova, prin Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932/2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, a dispus privatizarea unui teren cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa mun. Chișinău, bd. Decebal, nr.17 – teren care face parte din Complexul memorial „Cimitirului Eroilor". La 15 octombrie 2007, în temeiul Hotărârii Gu-

vernului nr.932/2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, teritoriul care aparținuse acestui spital construit pe osemintele ostașilor îngropați în Cimitirul Eroilor este scos și vândut la licitație, fiind caracterizat ca „liber fără construcții”. Între 2007-2009, Cimitirul Eroilor rămâne doar cu 1,873 ha din suprafața sa inițială de pe bd. Decebal nr.17 pentru, că mai multe parcele ale sale au fost privatizate de Guvernul Republicii Moldova, prin semnăturile unor oficiali sus-puși, o parte fiind lăsate în paragină, iar pe altele fiind construite diverse imobile și centre comerciale. La fel, anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932/2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului ridică probleme grave de neconstituționalitate și prin prisma prevederilor art. 127 alin. (4) din Constituția Republicii Moldova. Acest articol din Constituție lasă la latitudinea legiuitorului stabilirea listei exhaustive a bunurilor, care fac obiectul proprietății publice. Astfel, prevederile constituționale respective au fost dezvoltate în Legea nr. 121 din 2007 privind administrarea și de-etațizarea proprietății publice care prevede că bunurile domeniului public al statului sunt toate bunurile mobile și imobile destinate satisfacerii intereselor generale ale statului. Considerăm că prin aceste decizii au fost încălcate mai multe legi naționale, care stabilesc obligația statului și autorităților naționale de a proteja mormintele și operele comemorative de război, de altfel ca și altor monumente aflate sub un regim special de protecție: Legea nr.161/2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război; Legea nr.1530/1993 privind ocrotirea monumentelor; Hotărârea Guvernului nr.1072/1998 despre aprobarea Regulamentului cu privire la cimitire și a cadrului conex. În particular, atragem atenția Curții că legea Nr.1530 stabilește cu claritate ”cimitirele, memoriale” ca fiind ansambluri de monumente cu valoare istorică (art.2, para 1), atrăgând obligația statului de a le ocroti (art.10, para 1)

Articolul 10. – (1) Ocrotirea monumentelor de către stat cuprinde prevederea și asigurarea lucrărilor de evidență, studiere, punere în valoare, salvare, protejare, conservare și restaurare; extinderea bazei materiale; folosința și accesibilitatea monumentelor pentru diverse investigații în procesul de instruire și propagare. Ocrotirea de către stat este exercitată de Parlament, de Guvern, de consiliile raionale, municipale, orășenești și comunale, de președinții raioanelor și de primari.

La art.53, legea precizează faptul că organelor puterii de stat și ale administrației de stat, care nu respectă prevederile legii poartă răspundere în conformitate cu legislația în vigoare, stabilind la art.53 că cei care au pricinuit daune unui monument sau zonei de protecție vor readuce la starea inițială monumentul, iar dacă acest lucru este imposibil vor acoperi pagubele în modul stabilit de lege. Și legea culturii (nr.413/1990 stabilește prin art.17 ce reprezintă Patrimoniul cultural național, care se bucură de ”un regim special de păstrare, conservare și folosire în corespundere cu legislația, împuternicirile privind întreținerea, utilizarea și amplasarea obiectelor și obiectivelor cu o valoare deosebită ale patrimoniului cultural național sunt stabilite, la propunerea Guvernului, de către Parlament, în baza avizelor comisiilor independente de experți, ținându-se cont de interesele integrității colecțiilor constituite istoricește, condițiile lor de păstrare și posibilitățile de acces la ele. Mai mult, art.17, p.3 stabilește clar că, ”privatizarea obiectelor și obiectivelor care alcătuiesc patrimoniul cultural național este interzisă”.

În aceeași ordine de idei ar trebui să observăm și faptul că în anul 1998, Guvernul RM adopta Hotărârea N.1072 din 22.10.1998 care conținea Regulamentul cu privire la cimitire, în care stabilea competența autorităților locale de a gestiona cimitirele, zona de protecție sanitară, regimul de înmormântări și reînvmormântări (înhumări), aplicabil cimitirelor active, administrate în prezent conform destinației. Notăm că din anul 2017, Parlamentul RM a adoptat legea N.161 din 20.07.2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război, care stabilește modul în care sunt protejate mormintele și operele comemorative de război, întreținerea mormintelor și operelor comemorative.

Legea menționată supra prevede că,

Articolul 12

(3) În caz de identificare a unor morminte de război necunoscute, proprietarii/gestionarii terenurilor pe care acestea sînt amplasate au obligația, în decurs de cel mult 48 de ore, să informeze autoritățile administrației publice locale despre acest fapt.

(4) Mormintele de război nou-identificate, pînă la luarea lor la evidența de stat, sînt protejate în conformitate cu prevederile prezentei legi.

(5) Mormintele și/sau operele comemorative de război care vor fi deteriorate sau distruse intenționat ori din neglijență vor fi reparate, restabilite/reconstituite din contul persoanelor fizice sau juridice care le-au deteriorat sau distrus.

(6) Se interzic:

a) efectuarea neautorizată de inscripții, înscrisuri, desene, precum și orice alte acțiuni care duc la schimbarea neautorizată a înfățișării mormintelor și operelor comemorative de război;

b) efectuarea intervențiilor asupra terenului aferent mormintelor și operelor comemorative de război și a zonei de protecție a acestora fără aprobările și avizele prevăzute de lege;

c) introducerea în cimitirele de război a animalelor pentru păscut sau adăpost;

d) efectuarea altor activități care încalcă regimul juridic al mormintelor și operelor comemorative de război.

Articolul 13.

Zona de protecție a mormintelor și operelor comemorative de război

(1) Mormintele de război dispun de zonă de protecție de-a lungul perimetrului, aferentă limitei exterioare a terenului atribuit mormintelor, pe o rază de la 20 la 50 de metri. În zona de protecție a acestora se instituie reglementări speciale de construire prin documentație de urbanism și de amenajare a teritoriului, aprobată și avizată conform prevederilor legale în vigoare, ținîndu-se cont de necesitatea asigurării accesului liber la mormintele de război.

(2) Operele comemorative de război dispun de zonă de protecție de-a lungul perimetrului, aferentă limitei exterioare a terenului atribuit operei comemorative, pe o rază de la 50 la 100 de metri. În cazul operelor comemorative de război – plăci comemorative, zona de protecție se stabilește pe o rază de la 30 la 50 de metri. În zona de protecție a acestora se instituie reglementări speciale de construire prin documentație de urbanism și de amenajare a teritoriului, aprobată și avizată conform prevederilor legale în vigoare, ținîndu-se cont de necesitatea asigurării accesului liber și valorificării vizuale a operelor comemorative de război.

3. Deși „Cimitirul Eroilor” nu se regăsește în **Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat**, stabilit prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor, însă, acestui monument i s-a recunoscut importanța *de facto* și *de jure*, prin consfințirea locurilor de veci ale ostașilor și civililor străini căzuți în cele două războaie mondiale, în cadrul legislației naționale. Consfințirea a fost realizată și prin mai multe instrumente internaționale – acorduri semnate și ratificate între Republica Moldova și state terțe: Germania, Ungaria, România etc. Menționez că Guvernul Republicii Moldova nu a contestat niciodată că pe terenul amplasat pe adresa: bd. Decebal nr. 17, Municipiul Chișinău, se găsește un vechi ”Cimitir al Eroilor”, probat cu acte istorice, mărturii umane și o colecție largă de apeluri, rezoluții, declarații, acțiuni de comemorare, care s-au făcut constat în acest spațiu în care s-au înhumat rămășițele pământești a câtorva mii de soldați din 14 armate, căzuți în I război mondial, în al II război mondial, precum și cei care au fost deținuți ca prizonieri de război, după 1945. Faptul că acest ”Cimitir al Eroilor” nu a fost înregistrat în Registrul oficial al monumentelor s-a datorat politicilor criminale ale regimului sovietic de șterge acest loc din memoria colectivă, iar ulterior complicitatea Ministerului Culturii și pasivitatea autorităților locale doar au agravat încălcarea flagrantă a obligațiilor pozitive a statului de a proteja mormintele de război ale militarilor germani, ungari, români, ruși, italieni, francezi, slovaci, ceea ce nu are cum anula obligațiile statului RM pe plan extern și intern. Voi reitera în acest scop principiul constituțional, conținut la art.59, care stabilește **obligația fiecărui cetățean de a contribui la protecția mediului înconjurător, conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale**”, coroborat cu art.9, în care se afirmă principiul după care **”proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului”**. În acest fel, autoritățile statului nu aveau dreptul de a folosi teritoriul cimitirului transmis provizoriu în folosința unui spital desființat de Ministerul Sănătății cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa Mun.Chișinău, Bld Decebal, N.17 și cu atât mai mult - nu puteau autoriza privatizarea lui, știind prea bine că **cimitirul există în natură și reprezintă un monument istorico-cultural deosebit de important pentru istoria Basarabiei și**

memoria colectivă a populației și ținutului nostru. Astfel, anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932/2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, prin care s-a dispus privatizarea porțiunii de teren cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa mun. Chișinău, bd. Decebal, nr.17 și pe care se află Cimitirul Eroilor este în contradicție directă cu Acordurile bilaterale semnate cu România, Germania, Ungaria (menționate mai sus) și cu art. 8 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova. După cum ați putut vedea din anexele transmise în susținerea sesizării, autoritățile municipale, oficiali ai Ministerului Culturii, Academia de Științe, Mitropolia Basarabiei, Asociații de veterani, Ministerul Apărării, au recunoscut explicit și în mai multe rânduri că pe teritoriul acestui Cimitir militar secular sunt înhumați ostași din ambele războaie mondiale, reprezentând 14 state europene, ale căror unități militare au fost implicate în secolul XX pe teatrul de război din Basarabia istorică. Este adevărat că în urma bombardamentelor crunte de la sfârșitul celui de-al 2 război mondial pe teritoriul Cimitirului a fost distrusă Capela bisericească, iar mai târziu, în anul 1959, rândurile de morminte zidite după I război mondial au fost distruse în mod criminal, literalmente cu buldozerele la ordinul regimului sovietic, dar aceste morminte conțin și astăzi osemintele ostașilor înhumați pe teritoriul acestui cimitir, iar barbariile comise în timpul URSS nu anulează importanța memorialistică și nici obligațiile statului, consacrate prin instrumente de drept internațional și legislație națională.

4. Consider astfel că HG 932 din 14.08.2007 intră în contradicție flagrantă cu spiritul și litera Constituției RM, care, deși nu menționează expres "cimitirele ca parte a tezaurului memorialistic național", inserează principii de drept fundamentale pentru acest domeniu, inclusiv - **ideea de preeminență a drepturilor și libertăților omului (art.4), inclusiv dreptul la identitate, corelat principiului de unitate a poporului (art.10), prin care Constituția "recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității etnice, culturale, lingvistice și religioase"**. Or, nu poate exista "identitate" fără respectul memoriei istorice și culturale, care include și tratează ca obiective cu statut special monumentele memorialistice, adică și cimitirele. Găsim util să reiterăm în acest context și faptul că Republica Moldova a ratificat Convenția de la Geneva la 2 martie, 1993, asumându-și în acest fel și obligația de a păstra memoria celor căzuți în lupte. Neluarea în considerație a obligației pozitive în raport cu persoanele înhumați într-un cimitir militar (Cimitirul Eroilor) nu poate fi tratată ca o omisiune, ci ca o violare directă a prevederilor Constituției RM, inclusiv art.4, p.2 "**dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care RM este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale**". Există dovezi directe și explicite de ne-constituționalitate la examinarea pct.1 din Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932 din 14.08.2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului. Actul normativ menționat al Guvernului încalcă obligațiile Republicii Moldova, asumate prin Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Ungare cu privire la păstrarea și eternizarea memoriei militarilor și victimelor civile căzute în războaie și cu privire la statutul înmormântărilor, semnat la Chișinău, la 2 martie 1998, aprobat prin Hotărârea Guvernului n.85 din 02.02.1999, Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Federale Germania cu privire la îngrijirea mormintelor germane de război din Republica Moldova, semnat la Bonn, la 11 octombrie 1995, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.263 din 20.03.1997, Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind regimul juridic al mormintelor de război românești situate pe teritoriul Republicii Moldova, semnat la Iași, la 3 martie 2012, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.339 din 29.05.2012. **Acționând în contradicție cu legislația internațională existentă în acest domeniu complex și bine documentat Guvernul a încălcat prevederile art. 8 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, precum și obligațiunile asumate în temeiul Acordurilor bilaterale semnate cu România, Germania, Ungaria (menționate mai sus), care stabilesc protejarea reciprocă a mormintelor persoanelor căzute în război, ceea ce s-ar răsfrânge prin efectul oglinzii asupra drepturilor cetățenilor care și-au pierdut rudele pe teritoriul altor state în timpul războiului de a solicita un tratament respectuos față de acestea, după moarte. Notez că aceste acorduri semnate de Guvernul RM și alte guverne nu sunt contrare ori separate de Constituție, existând obligația pozitivă a statului de a proteja conform legilor sale interne orice morminte ale unor militari înhumați pe**

teritoriul său national, această obligație fiind valabilă indiferent de faptul dacă cimitirul pe care acestea se află a fost sau nu înregistrat în registrul cimitirelor sau dacă Cimitirul Eroilor a fost desființat la mijlocul secolului XX.

V. CEREREA AUTORULUI SESIZĂRII

a. Admiterea prezentei sesizări spre examinare și examinarea sesizării în regim de urgență.
b. Declararea sesizării admisibilă.
c. Să efectueze controlul constituționalității HG N.932 din 14.08.2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului în lumina violării art. 59 al Constituției, care stabilește drept obligație a fiecărui cetățean "conservarea și ocrotirea monumentelor istorice și culturale", art.8 care stabilește obligația statului RM "de a-și baza relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional", și art.9, în care menționează că "proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului".

d. Să exercite controlul constituționalității prevederii de la pct.1 din Anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr.932 din 14.08.2007 cu privire la privatizarea terenurilor proprietate publică a statului, care stabilește privatizarea terenului cu suprafața de 1,9092 ha, situat pe adresa mun. Chișinău, bd. Decebal, nr.17 și declararea neconstituționalității acestei prevederi.

VI – DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

Declar pe propria onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Semnătura:

Igor MUNTEANU

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

Președintele Comisiei de Control al Finanțelor Publice

Co-Președintele Comitetului parlamentar de asociere UE-Republica Moldova

Datele de contact:

Chișinău, Ștefan cel Mare și Sfânt, 105